

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 10, 31 Октябрь

Eshakyemi - urtikaria kasalligi nima va uning kelib chiqish sabablari

Abduraimova Shaxrizoda Beknazar qizi

Termiz Iqtisodiyot va Servis Universiteti talabasi

shaxrizodaabduraimova3@gmail.com

Boyqobilov Soatmurod Shuhrat o'g'li

Termiz Iqtisodiyot va Servis Universiteti Tabiiy fanlar kafedrasida o'qituvchisi

soatmurad_boyqobilov@tues.uz

Аннотасија: "Eshakyemi – (urtikaria) kasalligida to'satdan paydo bo'ladigan qizil toshmalar va qichima ortida qanday sirlar yashiringan? Ushbu maqolada mazkur kasallikning kelib chiqish sabablari va yashirin omillar haqida bilib olishingiz mumkin. Shuningdek eshakemi kasalligi sabab toshadigan qavariqchalarning shakli qizarishning qanday ekanligiga qarab qaysi turdagi Eshakyemi kuzatilayotganini aniqlashni o'rganamiz.

Калит со'злар: Eshakyemi, shilliq qavat, allergiya, endogen, ekzogen, gistamin, serotonin, biologik aktiv modda, epidermis, derma, bazofil, proteaza, antigen, antitelo, vaksina, Kvinki shishi, Angionevrotik shish, dermografik Eshakyemi, vibratsion eshakyemi, akvagen eshakyemi.

Annotation: "Urticaria - what hidden secrets lie behind the sudden appearance of red rashes and itching? In this article, you can learn about the causes and underlying factors of this condition. Additionally, we will explore how to determine the type of urticaria based on the shape of the hives and the nature of the redness associated with them."

Keywords: Urticaria, mucous membrane, allergy, endogenous, exogenous, histamine, serotonin, biologically active substance, epidermis, dermis, basophil, protease, antigen, antibody, vaccine, Quincke's edema, angioneurotic edema, dermatographic urticaria, vibrational urticaria, aquagenic urticaria.

Аннотасија: "Что скрывается за внезапным появлением красных высыпаний и зуда при крапивнице (уртикаррии)? В этой статье вы сможете узнать о причинах возникновения этого заболевания и скрытых факторах. Также мы рассмотрим, как определить тип крапивницы в зависимости от формы пузырьков и характера покраснения, вызванного этим заболеванием."

Ключевые слова: крапивница, слизистая оболочка, аллергия, эндогенный, экзогенный, гистамин, серотонин, биологически активное вещество, эпидермис, дерма, базофил, протеаза, антиген, антитело, вакцина,

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 10, 31 Октябрь

отек Квинке, ангионевротический отек, дермографическая крапивница, вибрационная крапивница, аквагенная крапивница.

Eshakemi allergik kasalliklar sirasiga kiruvchi xastalik bo'lib, u terida ba'zan shilliq qavatlarda qavariqchalar hosil bo'lishi va qattiq qichishish bilan kechadigan kasallikdir. U ba'zan hasharot chaqishiga o'xshash badanda keng taqaladigan biroz shishib namoyon bo'ladigan qizg'ish qavariqchalar hisoblanadi.

Allergik eshakemi juda keng tarqalgan kasallikdir. Taxminan dunyo bo'ylab har uchinchi odam hayiti davomida kamida bir marta eshakemini boshdan o'tkazgan bo'ladi.

Eshakemining og'irlik darajasiga ko'ra, kasallikning alomatlari turlicha bo'lishi mumkin. Ko'pincha kasallik teri qoplaminig qizarishi, gipertermiya va teri qichishi bilan kechadi. Uncha og'ir bo'lmagan holatda qizarishlar sezilari shish bilan, og'irroq darajalarda esa qizarishdan tashqari qavarchiqlar ham paydo bo'ladi. Bu qavariqchalar teri yuzasida bir necha soatdan uch oygacha saqlanib turishi mumkin.

Eshakemini boshqa teri kasalliklaridan allergen bartaraf etilishidan yoki dori qabul qilishdan so'ng terining to'liq o'z xoliga qaytishi yani tiklanishi bilan farq qiladi.

1-rasm. Urtica.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 10, 31 Октябрь

Organizmning turli ta'sirlarga o'ta sezuvchan bo'lib qolishi kasallikning asosiy sababi bo'lib, uni keltirib chiqaruvchi omillar ikki turga bo'linadi. Bular endogen omillar va ekzogen omillar hisoblanadi.

Endogen omillarga:

-Ichki organlar patologiyasi - me'da ichak, jigar, o't qopi, oshqozon-ichak, nerv sistemasi, qalqonsimon bez faoliyatining buzilishi kiradi.

Ekzogen omillarga:

-kimyoviy,

-mexanik,

-fizik,

-dori-darmonlar (antibiotiklar, sulfanilamid preparatlari, xinin va h.k lar),

-oziq-ovqatlar (ayrim allergik reaksiya beradigan maxsulotlar: tuxum, shokolad, qulupnay, mandarin va h.k lar).

- hasharotlar chaqishi,

-gul changlari kiradi.

Endogen va ekzogen omillar ta'sirida organizmda gistamin, serotanin va shu turdagi biologik aktiv moddalar ortishi natijasida kapilyarlarning kengayishi va buning oqibatida ularni o'tkazuvchanligining oshishi sababli epidermis va dermaning so'rg'ich qavatida o'tkir shishlar paydo bo'ladi hamda qavarchiq toshmalar hosil bo'lishi kuzatiladi. Gistamin va boshqa bioaktiv moddalar asosan bazofil hujayralarida joylashib, proteaza fermentlari faolligi oshganda hujayralardan ajralib chiqadi. Proteaza fermentining faolligi antigen - antitelo reaksiyasi natijasida oshadi. Bunda IgE va komplimenti asosiy rol o'ynaydi.

Kasallik faqatgina eshakyemi deb yuritilibgina qolmay uning "Kvinke Shishi oedema Quincke", "Urtikariya", "Angionevrotik shish" kabi nomlari ham mavjud.

Rivojlanish mexanizmi:

Allergik reaksiyalar ikkita bo'linib, bular: Tezkor turdagi allergik reaksiyalar va immunokompleksli allergik reaksiyalardir. Tezkor turdagi allergik reaksiyalar IgE ga bog'liq bo'lgan allergik reaksiyalar hisoblanib, oziq-ovqat allergenlari jumladan: tuxum, sut, bug'doy, qisqichbaqasimonlar, molyuskalar, yong'oq va boshqa allergenlar, dori vositalari jumladan penisillinlar, sefalosporinlar sulfanilamidlar antiaretmik preparatlar, immunomodulatorlar, vaktsinalar sitostatiklar va boshqalar ta'sirida vujudga keladi. Immunokompleksli allergik reaksiyalar. Immun komplekslari komplementlarni faollashtiradi natijada ulardan

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 10, 31 Октябрь

fragmentlar ajralib chiqadi va semiz hujayralarning degranulyasiyasiga sabab bo'ladi. Anemniy yig'ilganda (Kvink shishida) bemorlar hosil bo'lgan toshmalarning bir necha soatda yo'qolishidan, toshma toshgan sohalarning qichishishidan, yurganda tovon sohalari jarohatlanishidan, nafas siqilishidan va tovush bo'g'ilshidan shikoyat qilishadi.

Statistik ma'lumotlariga ko'ra har 6 kishidan biri (ayrim mualliflar ma'lumotlariga ko'ra esa har 4 kishidan biri) umri davomida 1 marta bo'lsa ham eshakyemi yoki Kvink shishini boshidan kechiradi. Bu kasallik bilan og'riqan bemorlarni 25% ida kasallik ertami kechmi surunkali turga o'tadi.

Mazkur kasallikning surunkali va o'tkir shakllari farqlanadi. Eshakemining surunkali shakli bir necha oylab yoki yillab davom etishi mumkin. Bu vaqt davomida deyarli har kuni eshakemi bilan kasallangan insonda qavarchiq toshmalar kuzatilishi mumkin. O'tkir eshakemida esa inson terisiga qavarchiqlar toshishi bir necha kun, bir yoki ikki hafta davom etishi mumkin. Shuningdek o'tkir eshakemi 6 haftadan ko'p davom etmaydi. Ko'pincha o'tkir eshakemida qavarchiqlar 1 haftada yo'qoladi. Eshakemi bilan kasallangan insonlarning 40% dan ortiqrog'ida surunkali eshakemi kuzatilsa 60% dan kamrog'ida otkir eshakemi kuzatiladi. Qavariqchalar: ular turli hajmda shaklida bo'lib 0.5 sm dan 10 sm gacha. Terining qavariqchalar bor qismi ustidan barmoq bilan bosilganda qavariqchalar oqaradi, barmoq olinganda yana qizarish paydo bo'ladi. Bu qavariqchalar qizish va o'tkir qichishish hissini beradi. Ular 24 soat ichida o'z o'zidan paydo bo'ladi va o'z o'zidan yo'qolishi mumkin. Ular butun tanaga tarqalishi yoki faqat tananing ma'lum qismlariga toshishi mumkin. O'tkir eshakyemi (Urticaria acuta) bemor terisiga birdaniga pushti-qizil rangli, yumaloq yoki cho'zinchoq shakilli qavariqchalar toshishi va kuchli qichishish bilan boshlanadi. Qavarchiqlar teri damidan ko'tarilib turadi ba'zan ular bir-biriga qo'shilib turli shaklga kiradi. Qavarchiqlar badanning katta qismini shikastlashi oqibatida, bemorning umumiy ahvolidan o'zgarishlar kuzatiladi. Bular: tana haroratining ko'tarilishi, darmonsizlik, sovuqotish, me'da - ichak faoliyatining buzilishi, "eshakyem lixoradkasi" kuzatiladi. Eshakyem badanning turli qismlariga toshadi. Ba'zan toshmalar hiqildoq, halqum, til yoki boshqa soha shilliq qavatlarida joylashadi va bu nafas olishni hamda yutinishni qiyinlashtiradi. Bir necha soatdan so'ng qavariqchalar yo'qoladi, ayrim hollarda esa bu qaytalanib turadi. O'tkir eshakyemining yana bir turi "Kvinkning o'tkir chegaralangan shishi" (Angionevrotik shish) bo'lib, u ko'pincha oddiy o'tkir eshakyemi bilan birga

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 10, 31 Октябрь

kechadi. Bunda bemorning terisi dag'al oqish yoki pushti rangda bo'lib yuz, teri, shilliq qavatlar, teri osti kletchatkalari, jinsiy azolar sohalarida chegaralangan shish paydo bo'lishi kuzatiladi. Ayrim hollarda kasallik o'ta xavfli kechadi. Masalan "Kvinking chegaralangan shishi" hiqildog'iga toshgan bemorlar achishish va qichishishdan kam shikoyat qiladi yoki umuman shikoyat qilmaydi lekin qavarchiqlar stenoz asfiksiyaga sabab bo'ladi va bemorni qiynab qo'yadi.

Surunkali qaytalanib turuvchi eshakyemida toshmalar kam bo'lib asosan qo'l va oyoqlarning yozuvchi sohalariga toshadi lekin ular bir necha oylab ba'zan yillab davom etadi. Toshmalar toshganda bemorning umumiy ahvolidagi bosh og'rig'i, ko'ngil aynishi, qaytqilish, diareya kabi o'zgarishlar sodir bo'ladi shuningdek qonda eozinofiliya va trombositopeniya ham kuzatiladi. Surunkali qaytalanib turuvchi eshakyemining rivojlanishiga ayrim bemorlarda surunkali infeksiya o'choqlari: surunkali tonzillit, adneksit, gelmintoz va h.k lar yani aniqroq qilib aytganda sensibilizatsiya sabab bo'lsa, ayrimlarida esa oziq-ovqatlar konservatsiyasida ko'p ishlatiladigan: Asetilsalisil kislotasi, natriy benzoatlarga bo'lgan yuqori individual sezgirlik sabab bo'ldi. Bu qo'shimchalarni saqlaydigan taomlar sirasiga: banan, karamel, saqich, shokolad, pecheni, ko'k no'xat, ikra, konserva, margarin, tortlar, jelatin, mayonez, pishloq, sut, qatiq, vino, pivo, koffee kiradi.

Turg'un tugunchali eshakyemida toshmalar qizg'ish-qo'ng'ir rangda bo'lib asosan qo'l va oyoqlarning yozuvchi sohalariga toshadi. Bunda bemor terisidagi toshmalar uzoq vaqt turadi va papulalarga aylanishi kuzatiladi. Teridagi chegaralangan shish o'rnini asta-sekin limfotsitlardan iborat infiltrat egallaydi va buning oqibatida giperkeratoz va akantoz jarayoni kuzatiladi.

Quyosh ta'sirida vujudga keladigan eshakyemi toshmalari oddiy eshakyemidagi toshmalardan farq qilmaydi. Kasallik bahor va yoz oylarida qo'zib, badanning quyosh nuri tushib turadigan qismlarida uchraydi. Kasallik jigar xastaliklarida, porfirin moddasi almashinuvining buzilishida va quyosh nuriga nisbatan yuqori sezuvchanligi bo'lgan kishilarda kuzatiladi.

Shuningdek "Soxta eshakemi" (soxta urtikariya, autografizm, urtikar dermografizm) ham mavjud bo'lib. Bunda teriga tashqaridan biror ta'sir ko'rsatilganda: tinoq bilan terining ustidan ta'sir ko'rsatilgan shishgan qavarchiqsimon chiziq paydo bo'lishi bunda misol bo'ladi. Oddiy eshakemi bilan og'riq bemorlarda odatda bunday hodisalar tez-tez kuzatiladi. Bundan tashqari, "mastotsitoz" kasalligi ham ba'zi sabablarga ko'ra "pigmentar urtikariya" deb

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 10, 31 Октябрь

ataladi. Mastotsitoz kasalligi kam uchraydigan kasallik bo'lib Pigmentar urtikariyaning eshakemi bilan hech qanday aloqasi yo'q.

Shuningdek Klinik-patogenetik turlariga ko'ra, eshakemi mazkur turlarga ajratiladi:

Dermografik eshakyemi — bunda teri yuzasini bosganda qizarish va biroz shish paydo bo'ladi, qo'zg'atuvchi ta'siri olinganidan so'ng, bir necha soatda shish va qizarish yo'qoladi.

2-rasm. Dermografizm.

Sovuq ta'siridagi eshakemi - bunda past haroratning uzoq muddat ta'siri natijasida 95% odamlarda eshakemi paydo bo'ladi. Sovuq ta'sirida butun teri qoplaminig qizarishi va qichishishi kuzatiladi.

3-rasm. Klimakterik urticaria.

Vibratsion eshakemi — teriga uzoq muddat vibratsiya ta'sir qilganda yuzaga keladi. Ta'sir to'xtatilgach, tezda yo'qoladi.

4-rasm. Vibrasion urticaria.

Eshakemining yana ayrim shakllari bo'lib ular: Xolinergik — ruhiy va jismoniy tipdagi stressli vaziyatlarda yani asabiylashganda, sport bilan shug'ullanish

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 10, 31 Октябрь

mobaynida namoyon bo'ladi, terida ko'plab toshma toshishi va qichishish bilan kechadi. Adrenergik — Bunda xolinergik eshakemi kabi vaziyatlarda yuzaga keladi, faqat qizarish atrofida oq tasma ham mavjudligi bilan xolinergik eshakemidan farq qiladi. Kontaktli — teri yuzasi ma'lum bir allergenlar bilan aloqa qilganida yuzaga keladi. Qo'zg'atuvchi ta'sir bartaraf etilganidan so'ng bir necha soatda o'tib ketadigan terining keskin qizarishi, eritrema va yaralar hosil bo'lishi bilan ifodalanadi. Akvagen — bu juda noyob turi hisoblanadi. Terining suv bilan bevosita aloqadi natijasida yuzaga keladi.

5-rasm. Xolinergik urticaria.

Xulosa: Bu maqolada eshakemi kasalligi uning kelib chiqish sabablari va turlari haqda ma'lumot berildi. Biror kasallikni davolashdan oldin o'sha kasallik haqda ma'lumotga ega bo'lish hamda uning aynan qaysi turi bemorda kuzatilayotganini aniqlash ahamiyatli sanaladi. Eshakemi kasalligining qavariqchalari va qizarish qichishishning qanday ekanligi joylashishi, shakli ham uning qaysi turga kirishiga ishora qiladi.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 11.79/2023

SJIF 2024 = 5.444

Том 2, Выпуск 10, 31 Октябрь

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Adham Vaisov" Teri va tanosil kasalliklari" Toshkent "Yangi asr avlodi" 2009y 82-83- 84-85- betlar.

2. E.h.Eshboyev" Teri va tanosil kasalliklari" "Ijod press" Toshkent 2019y 115 116-117- betlar.

3. S.S.Arifov" Teri va tanosil kasalliklari" O'zbekiston milliy enskilopediyasi. Davlat ilmiy nashriyoti, 2010 yil. 504 bet.

4. "Teri va tanosil kasalliklari" A.A Studnisin B.G. Stoyanov Toshkent "Medisina" 1988y 175-176 betlar

5. "Teri va tanosil kasalliklari" A. Karimov U.Mirahmedov Toshkent Ibn Sino nomidagi nashriyot-matbaa birlashmasi 1995y 109-bet

Internet ma'lumotlari quyidagi saytlardan olindi:

<https://uz.m.wikipedia.org>

<http://empendium.com>

<https://wwwmeducalnewstoday.com>

<https://mymedic.uz>

<https://med24.uz>

<https://acaai.org>

<https://dermnetnz.org>